Tommi Himberg,
Erityisasiantuntija
Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus JOTPA
14.10.2025

Lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 133/2025)

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus Jotpa kiittää sivistysvaliokuntaa kutsusta kuultavaksi ja mahdollisuudesta lausua esityksestä laiksi valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ja siihen liittyvistä laeista.

Tietovarannon tietojen hyödyntäminen

Tervehdimme ilolla sitä, että useimmat Jotpan lausuntokierroksella lakiluonnokseen esittämistä huomioista ja huolista on ratkaistu lakiesityksen tekstissä. Näistä tärkeimpänä ratkaisu osaamistietovarantoon käyttäjien tallentamien tietojen käytöstä mm. palvelun kehittämiseen. Jotpa katsoo, että nyt ehdotettu ratkaisu, jossa käyttäjien tietoja voidaan anonymisoituna hyödyntää palvelun kehittämiseen ilman käyttäjän suostumusta on hyvä. Tärkeää on, että samalla anonymisoimattomien tietojen käyttö säilyy suostumuksen takana.

Yhdymme perustelumuistion näkemykseen siitä, että suostumusperusteisuus itsessään kannustaa palvelun käyttöön, mikä osaltaan parantaa myös koko tietovarannon datan kattavuutta ja siten laatua jatkohyödyntämisen näkökulmasta, oli jatkohyödyntäminen sitten arkistointia, tutkimusta tai datan käyttöä palvelun kehittämiseen.

Tekoälyjärjestelmän läpinäkyvyys ja julkisuus

Jotpa haluaa kuitenkin muistuttaa, että huolimatta tästä ratkaisusta tietovarantoon kertyvä data voi olla monin tavoin vinoutunutta, mikä asettaa haasteita ja rajoituksia sen hyödyntämiselle. Erityisen ongelmallista voi olla, mikäli palvelun käyttäjille tekemät ehdotukset pohjautuvat suuressa määrin muiden käyttäjien dataan. Tähän liittyy tekoälyjärjestelmille tyypillisesti riski siitä, että järjestelmä päätyy toisintamaan ja vahvistamaan olemassa olevia stereotypioita ja vinoumia, joita liittyy esimerkiksi koulutusvalintoihin sosioekonomisen taustan tai sukupuolen perusteella.

Tämän välttämiseksi ja vaikutusten minimoimiseksi onkin erittäin tärkeää varmistaa, että käyttäjät saavat riittävän tuen ja opastuksen palvelun käyttöön ja että järjestelmän ehdotukset olisivat läpinäkyvästi perusteltuja käyttäjälle. Lisäksi Jotpa haluaa edelleen korostaa, että käytettyjen tekoälyalgoritmien julkisuus ja läpinäkyvyys ovat tärkeitä, jotta algoritmien ja palvelun toimivuutta ja mahdollisia vinoumia voidaan tutkia ja arvioida palvelun kehittyessä.

Oikeuskanslerinviraston lausunnon mukaan järjestelmä ei sinänsä täytä suurriskisen järjestelmän määritelmää. Olisi kuitenkin tärkeää varmistaa, että koska järjestelmällä

voi olla (ja toivottavasti onkin) merkittäviä vaikutuksia yksilöiden kouluttautumista ja työllistymistä koskeviin päätöksiin, järjestelmän riskejä hallittaisiin näiden vaikutusten edellyttämällä tasolla.

Jotpan Osaamistarvekompassi ja Osaamispolku täydentävät toisiaan

Jotpa ylläpitää RRF-rahoituksella kehittämäänsä Osaamistarvekompassi-palvelua. Osaamistarvekompassi.fi on koulutuksen ennakointiin tarkoitettu työkalu, joka sisältää suurista tietomassoista tekoälyn avulla louhittua tietoa tämänhetkisistä ja lähitulevaisuuden osaamistarpeista sekä tietoa ammattialoista, työmarkkinoista ja koulutusjärjestelmästä. Osaamistarvekompassi on suunniteltu koulutuksen järjestäjien, tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tuottajien ja kehittäjien sekä ennakointitoimijoiden käyttöön. Se on Osaamispolkua täydentävä palvelu ja onkin erittäin hyvä, että Osaamispolkuun on tulossa linkityksiä Osaamistarvekompassiin. Osaamistarvekompassin tiedot osaamistarpeista eri ammattialoilla ja työmarkkinoilla tarvittavien osaamisten yhdistelmistä voivat olla Osaamispolun käyttäjille hyödyllistä lisätietoa.

Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä

Jotpa katsoo, että opinto- ja tutkintorekisterilain ehdotettu laajentaminen koskemaan myös muiden kuin OKM:n hallinnonalojen koulutukset on erittäin tervetullutta. Niin ikään Jotpan mielestä on hyvä, että Jotpan rahoittama koulutustarjonta voidaan kaikkinensa lisätä rekisteriin.

Jotpa pitää samalla erittäin tärkeänä, että rekisteri kattaisi mahdollisimman laajasti jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan: sekä tutkintojärjestelmään kuuluvan että muun kuin säännellyn koulutuksen, maksuttoman ja maksullisen tarjonnan. Mahdollisimman laajasti jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan sisältävä palvelu toisi käyttäjille merkittävää lisäarvoa nykytilanteeseen verrattuna.

Jotpa hankkii muuta kuin säänneltyä koulutusta sisältäviä koulutuspalveluita, jotka Jotpan rahoituksella toteutettuna ovat osallistujille ja heidän työnantajilleen maksuttomia. Jotpa pyrkii kuitenkin siihen, sen rahoituksella kehitetyt koulutuspalvelut olisivat rahoituskauden jälkeenkin tarjolla – joko osana tutkintokoulutusta tai koulutuksen järjestäjien maksullista palvelutarjontaa. Näin on pyritty paitsi lisäämään jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa yleisesti myös edistämään hallitusohjelman tavoitetta lisätä markkinaehtoista jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa. Nykyisellään Jotpan rahoittamat koulutukset lisätään opinto- ja tutkintorekisteriin, mutta niistä maksullisiksi tuotteiksi jatkokehitettyjä koulutuksia ei. Huomioiden Osaamispolku-palvelun laajan käyttäjäkunnan, olisi Jotpan mielestä tärkeää, että myös maksullinen jatkuvan oppimisen tarjonta voisi olla palvelussa näkyvillä.

Tommi Himberg,
Erityisasiantuntija
Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus JOTPA
14.10.2025

Tärkeänä esimerkkinä tällaisesta maksullisesta tarjonnasta ovat korkeakoulujen ”pienet osaamiskokonaisuudet” (microcredentials). Pienten osaamiskokonaisuuksien kansallista viitekehysluonnosta pilotoidaan paraikaa OKM:n ja Jotpan yhteistyönä kahdeksassa hankkeessa. Tarkoitus on, että pilottivaiheen jälkeen pienet osaamiskokonaisuudet olisivat maksullisia, ja että ne tulisivat tarjolle korkeakoulujen yhdessä kehittämään opin.fi -palveluun. Pienten osaamiskokonaisuuksien tarjonta toivoaksemme kasvaa lähivuosina merkittävästi, ja pidämmekin tärkeänä, että tämä tarjonta tulee muun opin.fi -palvelun sisällön mukana osaksi Osaamispolkua.
